

Navýšení státního příspěvku na výkon pěstounské péče

Od 1. ledna 2013 byly novelou zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, stanoveny práva a povinnosti při výkonu pěstounské péče (§ 47a). Pěstounům vznikl nárok na pomoc při naplňování těchto práv a povinností. Uvedený nárok pěstounských rodin je zajišťován poskytovateli služeb, jimiž jsou orgány veřejné správy (obecní úřady a krajské úřady) nebo osoby pověřené k výkonu sociálně-právní ochrany (často označované jako „doprovázející organizace“). Služby jsou poskytovány na základě dohody o výkonu pěstounské péče, kterou náhradní rodič uzavírá dle svého uvážení buď s příslušným úřadem, nebo pověřenou osobou. Uzavření dohody je povinné. Pěstoun uzavírá jedinou dohodu o výkonu pěstounské péče bez ohledu na počet svěřených dětí. Jsou-li pěstounem oba manželé, společně uzavírají také jedinou dohodu.

Služby na podporu výkonu náhradní rodinné péče jsou zajišťovány státním **příspěvkem na výkon pěstounské péče (§ 47d)**. Od 1. 1. 2013 byl tento příspěvek stanoven na **48 000 Kč na rok na jednu dohodu resp. 4000 Kč za každý měsíc dohody. Od roku 2013 nebyl tento příspěvek valorizován. Kromě navýšení výdajů na odměňování pracovníků dochází k navýšování ostatních nákladů, souvisejících jak s nárůstem dalších hospodářských koeficientů, tak i nutností poskytování péče nad zákonné minimum.** Dle finanční analýzy dobré praxe doprovázejících organizací však **průměrné náklady na 1 rodinu činí 76 000 Kč. Má-li být péče poskytována kvalitně, ale zejména efektivně, s reálných dopadem na rodinu, musí dojít k navýšení státního příspěvek na výkon pěstounské péče na tuto částku.**

Zdůvodnění:

Účelem poskytovaných služeb na základě dohody o výkonu pěstounské péče je **poskytnout podporu náhradním rodičům** při výkonu náhradní rodinné péče **tak, aby nedocházelo k předčasnému ukončení pěstounské péče a dále zajistit, co nejkvalitnější péči o děti, které nemohou vyrůstat ve vlastní rodině, tak aby se následně dokázali zvládnout vstup do samostatného života.**

Ze státního příspěvku jsou hrazené následující nárokové služby náhradním rodičům:

- a) účelová odlehčovací péče – krátkodobé zajištění osobní péče o svěřené dítě v případě definovaných překážek na straně pěstouna (nemoc, narození vlastního dítěte, úmrtí blízké osoby, vyřizování nezbytných osobních či úředních záležitostí)
- b) neúčelová odlehčovací péče (dlouhodobá) – nárokový „odpočinek“ v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let.
- c) zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců
- d) zajištění bezplatného povinného průběžného vzdělávání pěstounů v rozsahu 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích,
- e) pomoc při zajišťování kontaktu dítěte s biologickými rodiči a dalšími blízkými osobami tzv. „asistovaný kontakt“
- f) dohled nad naplňováním dohody o výkonu pěstounské péče.
- g) další nenárokové služby, které může doprovázející organizace nabídnout pěstounovi v souladu s IPOD (Individuálním plánem ochrany dítěte).

Od roku 2013 nebyla částka státního příspěvku na výkon pěstounské péče valorizována. Oproti tomu stále rostou částky na straně výdajů:

a) Navýšení výdajů na odměňování pracovníků doprovázejících organizací

V průběhu posledních dvou let proběhlo několik změn souvisejících s nařízením vlády, které zvyšovaly tarifní mzdy sociálních pracovníků postupně o 4%, 23%, 10% a od roku 2019 je avizováno dalších 7%. Tento postupný nárůst znamená ve finále mzdy o 50% vyšší. V situaci, kdy 70% nákladů doprovázející organizace činí náklady osobní, pak požadavek na navýšení státního příspěvku, kompenzující pouze nárůst mzdových tarifů, zní téměř 17 000,- Kč/rodina průměrně. Pracovníci zaměstnaní v přímé péči podpory pěstounských rodin musí formálně splňovat požadavky Zákona o sociálně právní ochraně dětí a současně také Zákona o sociálních službách 108/2006 Sb. Jelikož jde o pracovníky samostatně pracující s rodinou, musí být přirozenou autoritou, mít poradenské kompetence a vysokou znalost kontextu, musí být schopni samostatně pracovat s jakýmkoli tématem, monitorovat situaci rodiny a případně indikovat další speciální péči. Těchto formálních i praktických kompetencí dosahují lidé s velkou poradenskou zkušeností, v drtivé míře absolventi mnoha specializovaných a často dlouhodobých poradenských nebo terapeutických výcviků. Odměna takových pracovníků musí být adekvátní jejich hodnotě, neboť tato je nutná pro kvalitní péči.

b) Nárůst provozních výdajů

Od roku 2013 došlo v souvislosti s nárůstem hospodářských koeficientů k nárůstu prakticky všech vstupů, jako např. voda, elektřina, plyn, nájmy atd.

c) Nutnost poskytovat péči nad zákonné minimum

Pětiletá činnost organizací, které úspěšně absolvovaly Inspekci o poskytování sociálně-právní ochrany dětí a jejichž škála a objem poskytovaných služeb byly inspekčním týmem oceňovány, ukazuje, že **má-li být poskytována péče kvalitně, ale zejména efektivně, musí být poskytována na výrazně vyšší úrovni, než je zákonné minimum.** Například, čelí-li rodina aktuálním problémům, je poskytnutí psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci jednou za 6 měsíců hrubě nedostatečné a nemá praktický žádný efekt na situaci rodiny. V současné době jsou tak organizace nuceny intenzivní práci s rodinou nesystémově financovat z nadačních či soukromých zdrojů, zejména náklady na terapie, respitní pobyty a zajištění kontaktů s biologickou rodinou. Pětiletá zkušenost ukázala, jak má vypadat „dobrá praxe“ z hlediska skladby a objemu činností a přiložené podklady kalkulují její hodnotu.

Současných 48 000 Kč / rok na 1 dohodu je stanoveno jednotně bez ohledu na počet dětí v rodině, jejich hendikepy a na ne/dostatečné kompetence pěstounů. Pověřené osoby či úřady sice mohou příspěvky využívat tak, že některým rodinám zajistí služby dražší (než za 48 000Kč/rok), jiným rodinám, které tolik podpory a kontroly nepotřebují, zajistí pouze základ. **I přesto je v praxi situace taková, že státní příspěvek nepokrývá zajištění služeb tak, jak vyžaduje zákon.**

„Doprovázení“ je velmi kontrolovaný institut. Kontrola probíhá na více úrovních – jednak na úrovni OSPOD (doprovázející organizace zasílá 1 x za pul roku zprávu o průběhu výkonu pěstounské péče), dále ze strany krajských úřadů a v neposlední řadě ze strany Úřadu práce. K 31.12. 2018 provedl Úřad práce celkem 297 kontrol státního příspěvku na výkon pěstounské péče a za posledních dva a půl roku 95 Inspekci poskytování sociálně právní ochrany dětí pověřených osob uzavírajících dohody o výkonu pěstounské péče (Úřad práce je pověřen inspekci SPOD od 1.1.2015, ale až od roku 2017 je vykazuje dle jednotlivých typů pověření). V červnu 2019 bylo uzavíráním dohod o výkonu pěstounské péče pověřeno celkem 148 organizací.

Finanční analýza dobré praxe dohod o výkonu pěstounské péče

Finanční podklad je zpracován na základě 5 typologií rodin vycházející z praxe a následný rozpočet dle aktuálních nákladů. V případě zájmu je k dispozici podrobnější finanční analýza. Analýza byla provedena pouze na základě údajů „pověřených osob“. Situace u obecních nebo krajských úřadů OSPOD, které rovněž podepisují dohodu o výkonu pěstounské péče, není srovnatelná. Řadu nákladů jako nájem, mzdy, IT podporu a některé typy služeb jsou schopny zafinancovat z dotace na výkon sociálně právní ochrany nebo z dotací města. Navíc nejsou často příliš aktivní v nabízení služeb pro náhradní rodiče.

1. pěstoun, nejčastěji příbuzný dítěte, dítě svěřené do pěstounské péče, které s pěstovnou vyrůstá od raného věku. Kontakt s rodiči je bezproblémový, nebo není vůbec (není možný). Pěstoun není aktivní v oblasti vzdělávání, vybírá si kurzy dle nabídky své organizace. Jako respit je využívána účast dítěte na běžných letních táborech, nebo jej nevyužívá vůbec. Účelové odlehčení zpravidla není potřeba, nebo ho zajišťuje širší rodina. Rodina aktuálně neřeší žádné problémy. S takovouto rodinnou není potřeba intenzivně pracovat, postačuje zákonné minimum (návštěva klíčového pracovníka 1x za 2 měsíce, 1x dlouhodobý zákonný respit, terapie / odborná konzultace 1x za 6 měsíců, povinné roční vzdělávání pěstouna). Celkové náklady na rodinu tvoří cca 20 000 Kč za rok. Po započtení provozních nákladů, cestovních nákladů, nákladů na podporu klíčových pracovníků a administrativu organizace se dostáváme na částku 48 000 Kč za rok. Takovýchto rodin mají organizace dle průměru modelových organizací přibližně pouze 30 %.
2. pěstoun, zpravidla prarodič dítěte, dítě svěřené do pěstounské péče má specifické potřeby z důvodů prožitých raných traumat nebo tělesného či mentálního handicapu, případně je péče o ně aktuálně náročná (nízký věk, nástup do školy, puberta,...). Pěstoun není díky vysokému věku, zhoršujícímu se zdravotnímu stavu, jiným problémům či chybějícím kompetencím schopen plně zajišťovat specifické potřeby dítěte a je potřeba mu poskytnout intenzivní podporu a odlehčení. Rovněž pro naplnění svých povinností (vzdělání, zajištění péče o dítě se specifickými potřebami, zajištění vhodného a bezpečného kontaktu s biologickými rodiči...) potřebuje intenzivní podporu a asistenci klíčového pracovníka. Dítě z výše popsaných důvodů není schopné účastnit se běžných skupinových pobytových akcí, formu zákonného dlouhodobého odlehčovacího pobytu je potřeba řešit formou pobytu pro děti se specifickými potřebami. Aby pěstoun zvládl péči o svého vnuka / vnučku, je tedy potřeba mnohem intenzivnější podpora, než je zákonné minimum (podpora a asistence klíčového pracovníka v rozsahu cca 10 hodin měsíčně, 1 x dlouhodobý respit pro děti se specifickými potřebami, terapie / konzultace cca 2 x měsíčně, účelové odlehčení 3-4 hodiny měsíčně, povinné roční vzdělávání pěstouna). Celkové náklady na rodinu tvoří dle dobré praxe cca 85 000 Kč za rok. Po započtení provozních nákladů, cestovních nákladů, nákladů na podporu klíčových pracovníků a administrativu organizace se dostáváme na částku cca 113 000 Kč za rok. Takovýchto rodin mají organizace dle průměru modelových organizací přibližně 10 %.
3. pěstouni manželé, přijali do zprostředkované pěstounské péče více dětí, z nichž minimálně jedno dítě má specifické potřeby z důvodů prožitých raných traumat nebo tělesného či mentálního handicapu, případně je péče o ně aktuálně náročná (nízký věk, čas adaptace po přijetí do rodiny, puberta,...). Pěstouni potřebují intenzivní podporu, poradenské kontakty s klíčovým pracovníkem cca 2x měsíčně, případně dlouhodobou terapii či asistované kontakty s biologickou rodinou. Dítě z důvodů aktuální situace či dlouhodobého handicapu není schopné účastnit se běžných skupinových pobytových akcí. Pěstouni potřebují vzdělání v konkrétních specifických oblastech a

dále potřebují, aby se vzdělávací kurzy odehrávaly v časech a podmínkách, které vyhovují situaci v rodině (zajištění odborného hlídání pro děti, dny a časy, které vyhovují péči o dítě). Celkové náklady na rodinu tvoří cca 75 000 Kč za rok, po započtení provozních nákladů a administrativy organizace se dostáváme na částku 103 000 Kč za rok. Takovýchto rodin mají organizace dle průměru modelových organizací téměř 25 %.

4. pěstouni na přechodnou dobu - vzhledem k charakteru PPPD je v rodině téměř neustále dítě, které je buď ve fázi adaptace, nebo přechodu do dlouhodobé péče. Pěstouni potřebují v obou těchto obdobích zvýšenou podporu a osobní kontakt s klíčovým pracovníkem. Časté jsou asistované kontakty - a to v případě, že dítě zůstává v kontaktu s biologickou rodinou, ze které bylo odebráno a dále při předávání do dlouhodobé péče. Pěstouni potřebují specifické vzdělání v konkrétních tématech týkajících se přechodné pěstounské péče. Při povinném vzdělávání potřebují zajistit péči o svěřené dítě. Celkové náklady na rodinu tvoří cca 68 000 Kč za rok, po započtení provozních nákladů a administrativy organizace se dostáváme na částku 96 000 Kč za rok. Takovýchto rodin mají organizace dle průměru modelových organizací necelých 10 %.
5. pěstoun či pěstouni, mají v péči jedno nebo dvě děti, které aktuálně nemají žádné specifické potřeby. Dítě je v rodině adaptované, pěstouni mají kompetence k naplňování jeho potřeb. Pěstouni se aktivně zaměřují na preventivní témata (identita dítěte, výchova dítěte odlišného etnika,...) a spolu s klíčovým pracovníkem si plánují cíle v různých oblastech. Pěstouni mají zájem o vzdělávací kurzy, jejichž témata a způsob realizace odráží a naplňuje potřeby rodiny. Při povinném vzdělávání potřebují zajistit péči o svěřené dítě. Celkové náklady na rodinu tvoří cca 33 000 Kč za rok, po započtení provozních nákladů a administrativy organizace se dostáváme na částku 61 000 Kč za rok. Takovýchto rodin mají organizace dle průměru modelových organizací přibližně 25 %.

Dle výše uvedené kalkulace představují průměrné náklady na 1 rodinu cca 76 000 Kč na rok. Této částce by tedy měl odpovídat i státní příspěvek na výkon pěstounské péče.

Dopady na veřejné rozpočty

Dopad na veřejný rozpočet se odvíjí od počtu uzavřených dohod o výkonu pěstounské péče. Podle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí bylo k 31. 12. 2018 uzavřeno v České republice 10317 dohod o výkonu pěstounské péče. V případě zvýšení státního příspěvku na navrhovaných 76 000 Kč by průměrné náklady stouply o cca 290 mil. Kč ročně na 784 mil. Kč.

Je potřeba rovněž zohlednit, že zajištění péče o děti, které nemohou vyrůstat v péči vlastních rodičů, formou pěstounské péče je ekonomicky výhodnější než ústavní výchova. Podle analýzy zpracované pro Ministerstvo práce a sociálních věcí (M. Macela: Analýza financování systému péče o ohrožené děti v ČR, 2018) činí průměrné měsíční náklady veřejných rozpočtů na jedno dítě umístěné v náhradní rodinné péči 19 984 Kč, zatímco v případě dítěte umístěného v ústavu 44 570 Kč, tj. 2,23krát více. V případě, že dojde k omezování odborných služeb pro pěstounské rodiny, lze očekávat častější selhávání náhradní rodinné péče a opětovné zvyšování počtu dětí v ústavní výchově. V důsledku dojde ke zvýšení výdajů veřejných rozpočtů (zejména státního rozpočtu) v jiné kapitole. Rovněž z hlediska dopadu na vývoj dítěte je výrazně vhodnější náhradní rodinná péče než ústavní výchova.

V případě, že nedojde ke zvýšení příspěvku na výkon pěstounské péče dojde k omezování služeb, kdy ze systému odejdou zejména organizace, které poskytují služby na vysoké úrovni a již nebudou nadále schopny nesystémově dofinancovat zvýšené náklady. Dojde tak celkově ke snížení kvality

poskytovaných služeb. Odchod nestátních subjektů ze systému navíc může vést k tomu, že **se část „doprovázení“ znovu přesune k orgánům veřejné zprávy, dnes již tak značně přetíženým.** V současné době cca 68 % dohod o výkonu pěstounské péče připadá na nestátní subjekty a 32 % na orgány sociálně právní ochrany.

Čerpání příspěvku na výkon pěstounské péče – dobrá praxe – kazuistika

TYP 1

Paní Z. pečuje o 2 vnoučata (Nikola a Denis), kterým je nyní 12 a 10 let. Děti s ní bydlí již od svého narození. Nejprve žily v jejím bytě společně i se svou matkou, které bylo v době narození Nikolky jen 17 let. Babička často přebírala péči o děti, protože matčina péče o ně nebyla dostatečná. Když byl Denisovi 1 rok, našla si matka nového partnera, své děti nechala u babičky a odstěhovala se. Babička říká, že začala brát drogy. Aktuálně není s matkou žádný kontakt, děti ji viděly naposledy před 5 lety. Paní Z. měla děti nejprve v péči „jiné fyzické osoby“, později ale podala k soudu návrh na svěřeni do pěstounské péče.

Paní Z. pracuje u technických služeb, žije s dětmi v bytě v centru města. Má ještě další dvě dospělé děti, syna a dceru, kteří žijí nedaleko. Dcera jí občas pomáhá a dříve i hlídala děti. Nikola i Denis navštěvují stejnou základní školu, Nikola se učí průměrně, Denisovo školní prospěch je nevyrovnaný, škola ho nebaví. Babička je se školními výsledky spokojená. Denis měl v první třídě problémy s jemnou motorikou a výslovností, ale obojí se postupně srovnalo. Nikola navštěvuje taneční kroužek, Denis hraje fotbal.

Klíčová pracovnice navštěvuje rodinu pravidelně 1x za dva měsíce. Vždy mluví nejprve se všemi pohromadě, pak samostatně s babičkou a zvláště s dětmi. Dříve si klíčová pracovnice s dětmi v rámci seznamování a sblížování také hrála, ale nyní si spíše povídají. Klíčová pracovnice se snaží při setkáních nejen zmapovat aktuální situaci v rodině a objevit případné potřeby dětí, ale snaží se také motivovat babičku a děti k práci na některých tématech, které jsou v rodině tabu. Babička např. nemluví s dětmi o jejich matce a vysvětluje to tím, že pro ni přestala existovat, když se sama tak dlouho dětem nezvala. Klíčová pracovnice pravidelně předkládá paní Z. nabídku vzdělávacích kurzů a seminářů, které pořádá doprovodující organizace. Paní Z. si pravidelně vybírá pouze z kurzů, které se konají ve všední dny, dopoledne, v místě bydliště. Paní Z. při konzultacích a setkáních s klíčovou pracovnicí nemá zpravidla žádné otázky, nesdílí žádné problémy. Minulý rok klíčová pracovnice pomohla pro Denise zajistit doučování v místním NZDM, ale Denis tam docházel nepravidelně a později přestal úplně. Paní Z. nepokládá doprovázení pro svoji rodinu aktuálně za potřebné, ale oceňuje zájem klíčové pracovnice. Děti ještě nebyly na žádném letním táboře, paní Z. nabídky respitu zpravidla odmítá. Jednou využila možnosti proplacení několikadenního soustředění s fotbalovým oddílem pro Denise.

TYP 2

Paní M. má v pěstounské péči osmiletého vnuka Tomáše. Tomášův otec není zapsaný v rodném listě, matka zemřela náhle, když byly Tomášovi 4 roky. Tomáš má ještě 2 starší sestry. Jedna je již dospělá, s babičkou není v kontaktu, druhá sestra má nařízenou ústavní péči, léčí se na psychiatrii. Tomášek je od malička velmi neklidný, neposedný a nepozorný, byla mu diagnostikována ADHD. Paní M. je 72 let, dlouhodobě se léčí s artrózou v kolenou a cukrovkou, na kterou se začíná navazovat mnoho dalších zdravotních problémů. Paní M. bydlí s Tomášem na malé vesnici ve třetím patře bytového domu bez výtahu. Žádné další příbuzné nemají.

Tomáš nechodil do mateřské školy, protože ve vesnici, kde bydlí, žádná není a babička nemá řidičský průkaz, aby ho vozila do města. Od smrti matky až do nástupu do školy byl Tomáš téměř výlučně jen s babičkou. Tomáš měl kvůli špatné výslovnosti a celkové nezralosti odklad školní docházky a nyní navštěvuje 2. třídu ZŠ. Tomášek měl od počátku ve škole problémy s chováním i prospěchem. Neumí se zapojit do skupinové práce, k dětem bývá agresivní. V první třídě Tomáška do školy vozil soused, kterému babička přispívala na benzin. Ten ale změnil zaměstnání a vozit ho nyní nemůže. Tomáš musí

tedy do školy a ze školy dojíždět sám autobusem. Autobus Tomášovi často ujede a on se do školy, nebo naopak domů již nemá, jak dostat, což babičku, která musí často narychlo hledat náhradní řešení, velmi stresuje.

Klíčová pracovníce je s paní M. ve velmi úzkém kontaktu. Protože paní M. nemá žádné blízké příbuzné ani přátele, obrací se na klíčovou pracovníci telefonicky se všemi problémy, které se v průběhu týdne objeví. V posledním roce se paní M. navíc výrazně zhoršil zrak a špatně se jí čte. Stává se pro ni obtížné, připravovat se s Tomáškem do školy, vyřizovat cokoli na úřadě apod. Klíčová pracovníce úzce komunikuje se školou a třídní učitelkou Tomáše. Na doporučení školy požádala paní M. o asistenta pedagoga, aby měl Tomáš ve třídě individuální péči, bez které není schopen pracovat. Klíčová pracovníce pomáhala paní M. zařídit potřebná vyšetření a asistovala paní M. při nich. Klíčová pracovníce poskytuje paní M. často asistenci při vyřizování jakýchkoliv úředních záležitostí, lékařských vyšetření apod. Pro paní M. a Tomáše přestává být únosný život na vesnici, který je spojený s obtížným dojížděním a izolací od ostatních služeb a pomoci. Klíčová pracovníce proto pomáhá s vyhledáváním možností pro přestěhování do města. V případě hospitalizace paní M. zařizovala pro Tomáše hlídání, které následně organizace proplácela. Díky zdravotním problémům je pro paní M. velmi obtížné účastnit se vzdělávacích kurzů a paní M. často svoji účast na kurzech na poslední chvíli ruší. Tomášek se v posledních dvou letech vždy účastnil letního pobytu pro děti v pěstounské péči, které se kvůli specifickým potřebám nemohou zúčastnit běžných táborů. Paní M. možnost tohoto respitu velmi vítá. V opačném případě by Tomáš neměl na celé letní prázdniny jiný program než být doma s babičkou, která díky artróze téměř nevychází z domu.

Ve spolupráci s OSPOD řeší klíčová pracovníce udržitelnost této situace. Vzhledem ke zhoršujícímu se zdravotnímu stavu pěstounky je pravděpodobné, že babička nebude schopná se o Tomáše starat až do jeho dospělosti. Vzhledem k silné citové vazbě Tomáše na babičku však momentálně není pro dítě vhodným řešením péči měnit.

TYP 3

Manželé V. přijali do zprostředkované pěstounské péče sedmiletého Matěje. Matěj byl odebrán z rodiny ve třech letech pro zanedbávání péče a podezření na nepřiměřené fyzické trestání. Byl umístěn do ZDVOP, kde byl jeden rok, poté byl přemístěn do dětského domova. Otec Matěje v dětském domově nepravidelně navštěvoval a často mu telefonoval, avšak vzhledem ke své závislosti na alkoholu nebyl schopen o něj pečovat.

Pěstouni mají 2 své děti – již dospělou dceru a 15letého syna.

Matěj brzy po příchodu do pěstounské rodiny nastoupil do 1. třídy základní školy, druhý odklad mu nebyl umožněn. Pěstouni spolupracovali s doprovázející organizací již v období seznamování s dítětem a při jeho příchodu do rodiny a snažili se dbát doporučení klíčového pracovníka. V prvních měsících měli pěstouni z adaptace Matěje dobrý pocit, Matěj se velmi snažil přizpůsobit. Po dvou měsících se však začaly u Matěje objevovat velké výkyvy nálad, ve škole bil spolužáky, slovně velmi hrubě napadal pěstounku, ničil věci. Matěj byl v intenzivním telefonickém kontaktu s otcem, který mu volal na mobilní telefon i několikrát týdně. Protože byly kontakty takto nastaveny z dětského domova a Matěj byl na ně zvyklý, pěstouni se tuto praxi snažili udržet. Matěje telefonáty s otcem vždy velmi rozrušily a často po jejich skončení slovně napadal pěstouny, jako viníky toho, že nemůže být se svým otcem. Vlastní syn pěstounů reagoval na situaci v rodině tím, že se začal více zdržovat mimo domov. Po půl roce byla situace pro pěstouny natolik naléhavá, že zvažovali ukončení pěstounské péče.

Pěstouni byli po celou dobu v intenzivním kontaktu s klíčovou pracovnící, setkávali se, nebo si telefonovali jednou týdně. Protože se ani po několika měsících situace nezlepšovala, navrhla doprovázející organizace pěstounům svolání případové konference za účelem změny v nastavení

kontaktů chlapce s otcem. Dále bylo doporučeno vyšetření chlapce psychologem. Na případové konferenci bylo dohodnuto, že vzhledem k tomu, že otec nezměnil své podmínky a není možný návrat chlapce do původní rodiny, je v zájmu chlapce omezit kontakty s původní rodinou a podpořit jeho navázání na rodinu náhradní. Telefonické kontakty s otcem byly omezeny na 1x měsíčně a 1x čtvrtletně byly naplánovány osobní kontakty. Psycholog při vyšetření zjistil, že chlapec má kromě již dříve diagnostikovaného ADHD desorganizovaný typ attachmentu a doporučil intenzivní terapii. Pěstouni se přihlásili na víkendový vzdělávací pobyt s tématem *Specifika péče o traumatizované děti*. Pěstounka, která přerušila po přijetí chlapce svoji živnostenskou činnost, začala pravidelně docházet na Kluby pro pěstouny, aby mohla s ostatními pěstouny sdílet své starosti. Klíčová pracovníce navázala kontakt s třídní učitelkou chlapce a konzultovaly společně, se svolením pěstounů, problémy Matěje při výuce a se spolužáky a snažila se doporučit vhodný přístup vzhledem k jeho nestandardním projevům v chování. Klíčová pracovníce dále zajistila pro Matěje místo na speciálním letním pobytu, který je zaměřený na děti v pěstounské péči s individuálními potřebami, aby pěstouni mohli čerpat zákonem daný respit, protože režimu na běžném táboře by Matěj nebyl schopný se přizpůsobit. Matěj začal 1x týdně docházet na *Terapii hrou*, aby dokázal zpracovat své traumatické zážitky. Společně s pěstounkou pak dále 1x za 14 dní na Dyadickou vývojovou psychoterapii (rodinnou terapii zaměřenou na vztah). Klíčová pracovníce se na žádost pěstounů setkala individuálně s jejich vlastním synem a konzultovala s ním změnu situace v rodině a jeho potřeby.

TYP 4

Manželé K. jsou pěstouny na přechodnou dobu čtvrtým rokem. Jejich péčí doposud prošly 3 děti, z nichž dvě předávali do péče budoucích osvojitelů a jedno do dlouhodobé pěstounské péče. Nyní pečují o holčičku, které byly v době příchodu do rodiny 2 roky. Holčička byla svěřena do PPPD poté, co byla hospitalizována v nemocnici, kam byla převezena i s matkou, uživatelkou drog, která se pokusila o sebevraždu. Holčička byla v prvních týdnech apatická, málo jedla, nemluvila, všeho se bála, v noci se budila, měla noční můry. Klíčová pracovníce doporučila vyšetření u psychologa, který pak následně pěstounům poradil konkrétní postupy v péči o traumatizovanou holčičku. Během následujících dvou měsíců proběhlo ještě několik konzultací s psychologem, než se stav holčičky začal výrazně zlepšovat. Po třech měsících prostřednictvím OSPOD navázala s doprovázející organizací kontakt matka. Matka byla propuštěna z psychiatrické léčebny s tím, že již 3 měsíce abstinguje, dochází na ambulantní doléčování a bude chtít svoji dceru zpátky do péče. OSPOD požadoval zahájení pravidelných kontaktů matky s dcerou. Tato informace pěstouny velmi rozladila, obávali se, že kontakty s matkou holčičku rozruší a vrátí se její problémy, které teprve nedávno ustaly. Klíčová pracovníce proto s pěstouny opakovaně konzultovala situaci a její možná řešení tak, aby přijali svoji roli v systému a plánované kontakty s matkou proběhly bez komplikací. Klíčová pracovníce se setkala také s matkou holčičky a následně proběhla facilitovaná případová konference, na které se za přítomnosti pěstounů i matky, dohodly podmínky a frekvence kontaktů. Bylo dohodnuto, že kontakty budou probíhat 1x za 14 dní v prostorách doprovázející organizace za asistence klíčové pracovníce po dobu 2 hodin. Kontakty probíhaly pravidelně po dobu 3 měsíců v zásadě bez problémů. Holčička měla již dobře navázaný vztah s pěstounkou a kontakt s matkou neměl na její chování výrazný vliv. Pěstounka se brzy s kontakty smířila, když viděla, že matka má o dceru opravdu zájem, dodržuje dohody a abstinguje. Klíčová pracovníce při asistovaných kontaktech podporovala matku v tom, jak si s dcerou hrát a jak o ni pečovat, aby se jejich vztah zlepšoval. Poté však bez omluvy matka na dohodnutý kontakt nepřijela a několik dalších týdnů nebyly doprovodné organizaci ani pěstounce známy žádné důvody. Následně vyšlo najevo, že matka byla pravomocně odsouzena za trestný čin spáchaný před rokem a bude nastupovat trest odnětí svobody na 1,5 roku. Matka v této situaci neudržela abstinenci, ukončila veškeré kontakty a znovu se pokusila o sebevraždu. Krajský úřad začal vyhledávat pro holčičku dlouhodobou pěstounskou rodinu. Vzhledem k tomu, že v té době byla již holčička v PPPD 9 měsíců, paralelně se zvažovalo, jestli bude možné prodloužit svěřeni holčičky do péče přechodných pěstounů, pokud by se nepodařilo najít vhodnou dlouhodobou

péči. Přechodní pěstouni začali za daných okolností zvažovat přechod na dlouhodobou pěstounskou péči, což konzultovali s klíčovou pracovnící i s psychologem doprovázející organizace. Přechodní pěstouni se po konzultacích s doprovázející organizací rozhodli k předání holčičky. Paralelně bylo zahájeno seznamování s vytipovanou dlouhodobou pěstounskou rodinou. Klíčová pracovníce společně s pěstouny připravila plán seznamování s holčičkou a předávání do péče dlouhodobých pěstounů, asistovala u prvních setkání.

Pěstouni se v průběhu roku zúčastnili pobytového vzdělávacího kurzu určeného přímo pro přechodné pěstouny, které pořádala jiná doprovodná organizace. Vybrali ho společně s klíčovou pracovnící, protože dané téma bylo pro pěstouny aktuální a pobytová forma umožňovala intenzivnější setkání s ostatními přechodnými pěstouny a sdílení náročné situace.

TYP 5

Manželé T. přijali do dlouhodobé pěstounské péče dvě holčičky, kterým je nyní 8 a 9 let. Nikolka a Natálka jsou v jejich péči již pátým rokem a v rodině jsou velmi dobře adaptované. Manželé mají ještě své dva syny a společně žijí v prostorném rodinném domku. Paní T. pracuje pouze na částečný úvazek a má více prostoru věnovat se všem dětem. Obě dívky navštěvují stejnou základní školu jako starší chlapci, učitelé tudíž rodinu velmi dobře znají a s pěstouny dobře komunikují případné problémy. Nikolka i Natálka prospívají ve škole dobře, pěstounka věnuje hodně času jejich školní přípravě. Obě také navštěvují několik zájmových kroužků.

Celá rodina je velmi aktivní a společenská.

Klíčová pracovníce je s rodinou v pravidelném kontaktu. Osobně se setkává se všemi členy rodiny 1x za 2 měsíce a vždy věnuje část konzultace pěstounům a část dětem. Vzhledem k velikosti rodiny, mnoha aktivitám a faktu, že pěstoun pracuje jako řidič a často nebývá doma, je někdy nutné navštívit rodinu vícekrát, aby bylo možné setkat se v daném intervalu s oběma pěstouny i dívkami. Klíčová pracovníce před lety zprostředkovala kontakt mezi matkou dívek a pěstounskou rodinou. Matka je s rodinou v nepravidelném kontaktu, a protože bydlí na druhém konci republiky, kontakty jsou pouze prostřednictvím telefonu a dopisů. Před rokem se matce narodilo další dítě, o které matka pečuje, což v dívkách vzbudilo nový zájem o svoji původní rodinu, důvody, proč byly v dětském domově atd. Klíčová pracovníce se proto s pěstouny dohodla, že by bylo vhodné s dívkami intenzivněji mluvit o jejich minulosti a pomoci jim přijmout důvody, pro které vyrůstají v náhradní rodinné péči. Bylo dohodnuto, že budou společně zpracovávat knihu života s každou z dívek. Klíčová pracovníce pomohla pěstounce shromáždit co nejvíce informací, fotografií a materiálů z doby, kdy byly ještě s mámou i z doby, kdy žily v dětském domově. Setkávají se proto nyní 1x za 14 dní vždy na 1 hodinu a postupně zpracovávají vždy určité téma z minulosti dívek.

Vzhledem k mnoha aktivitám celé rodiny je poměrně obtížné najít téma vzdělávacího kurzu, které by pěstouny zajímalo a zároveň jim termínově vyhovovalo. Protože jsou pěstouny již dlouho, mají pocit, že již hodně ví a témata kurzů se opakují. Pěstounce vyhovuje účast na klubech pro pěstouny, kde je více prostoru na sdílení a méně informací, které pěstounka aktuálně nepotřebuje. Pěstoun se však vzhledem k zaměstnání těchto klubů účastnit nemůže. Společně se jednou ročně účastní víkendového vzdělávacího kurzu.

Obě dívky se v průběhu letních prázdnin účastní několika letních táborů a soustředění se svými spolužáky nebo kamarády ze zájmových kroužků. Pěstouni využívají proplacení těchto akcí doprovázející organizací jako respektu.